

**Pályázat**  
**az MTA főtitkára**  
**tisztségre**  
**a 2026-2029 időszakra**

**Gelencsér András**  
**rendes tag, X. osztály**

## **I. Háttér és előzmények**

### **Motiváció**

Már egyetemi tanulmányaim alatt megfertőződött a tudomány szeretete, és mind a mai napig a tudományos kutatás az, amiben örömet lelem, és aminek pályafutásom sikereit köszönhetem. Elsődlegesen tehát a tudomány emberének tartom magam, ezért közel másfél évtizede szinte aggodalommal tölt el, ahogy a tudomány hígul és tekintélye morzsolódik ebben az egyre inkább értékvesztett világban. Eme aggodalmamnak számos nyilvános beszédemben, előadásokban és interjúkban is hangot adtam, pl. <https://www.veol.hu/velemeney/2017/11/gelencser-andras-tudomany-felelossege>. Legutóbb tavaly nyáron az MTA-t ért méltatlan lejárató kampány okán ragadtam tollat, a portfolio.hu-n megjelent írásomat <https://www.portfolio.hu/gazdasag/20250620/orzok-vigyazzatok-a-strazsan-gondolatok-a-tudomany-vedelmeben-768627> az mta.hu is szemlélte. Az ebben leírtak foglalják össze, hogyan látom a tudomány helyzetét és az előtte tornyosuló kihívásokat. A tudomány és a politika viszonyának kérdését egy, a Magyar Tudományban a területi bizottságok történetéről tavaly megjelent összefoglaló írásomban <https://akjournals.com/view/journals/2065/186/1/article-p62.xml> is boncolgattam. Úgy érzem, az MTA-nak meg kell találnia új helyét a hazai (tudomány)politika felkavart világában, vissza kell szereznie tekintélyét és társadalomformáló erejét. Amennyiben az MTA közösségétől erre bizalmat és felhatalmazást kapok, főtitkárként segíteni fogom ezen célok megvalósítását.

## **Vezetői tapasztalat**

A felsőoktatás és a tudományos kutatás területén 20 éves vezetői tapasztalattal rendelkezem. 2005 óta vagyok a Pannon Egyetemen működő MTA (később ELKH, ma HUN-REN) Kutatócsoport vezetője. 2006 és 2015 között a Pannon Egyetem Mérnöki Karának dékánhelyettese, 2015 és 2024 között az intézmény rektora voltam. 2023 óta vagyok az MTA Veszprémi Területi Bizottságának elnöke. Vezetői tevékenységemből adódóan kiterjedt intézményi és vállalati kapcsolatrendszert építettem ki. Széleskörű tudománynépszerűsítő tevékenységem okán jelentős rutint szereztem az országos médiakommunikáció területén, amit természetesen főtitkárként is kamatoztatni tudok.

## **Érvényességi záradék**

Bár jogi értelemben az MTA főtitkári tisztségre pályázó jelöltek megválasztása az elnöki tisztségre pályázó jelöltek megválasztásától függetlenül történik, főtitkári pályázatomat kizárólag abban az esetben tartom fenn, amennyiben ezt az MTA újonnan megválasztott elnöke igényli. A főtitkári tisztséget szolgálatnak tekintem, hatalmi ambícióim sohasem voltak és nem is lesznek, nem kívánok a leendő akadémiai vezetés esetleges megosztottságához hozzájárulni.

## **II. A pályázati koncepció tartalmi elemei: reformjavaslatok**

Fentiek okán egy önálló főtitkári koncepció tartalmilag nehezen értelmezhető, hiszen a mindenkori főtitkárnak az elnök elképzeléseinek megfelelő, az elnökség által támogatott és adott esetben a közgyűlés által jóváhagyott feladatok megvalósítását kell segítenie, az azok végrehajtására legalkalmasabb keretek között kell az MTA támogató szervezetét működtetnie. Ezen okból kifolyólag a főtitkári pályázatom ezen fejezete inkább az MTA útkeresését segítő, jobbító szándékú egyéni javaslatok gyűjteményeként értelmezendő, semmint szigorú értelemben vett főtitkári koncepcióként. A javaslatokkal nem érintett területek továbbvitelével egyetértek, azok megvalósítását támogatom.

## **1. Kiválóság alapú alapkutatási pályázatok körének bővítése**

### Helyzetértékelés

A tudományos kutatások rendszere Magyarországon széttagolt, számos hazai felsőoktatási intézményben és HUN-REN kutatóhálózatában különböző színvonalon művelik, tisztán mennyiségi szemléletű publikációs nyomás mellett a finanszírozók és a nemzetközi rangsorok részéről egyaránt. A tudományirányítás is megosztott, Magyarországon ma nincs koherens tudománypolitika, az MTA-nak csak névleg van a tudományos élet alakításába beleszólása. A kutatásokat érdemben lehetővé tevő hazai pályázati rendszer erősen hasznosítás-orientált, az alkalmazott kutatásokat és az innovációt helyezi előtérbe. Egyéni kutatói szabadság az intézményi és pályázati elvárásrendszer szorításában gyakorlatilag nem értelmezhető.

### Javaslat

Az MTA kiterjesztené az egyéni kutatói kiválóság és kutatási ötlet minőség alapján közmegelegedésre működő alapkutatási pályázati rendszerét (az Élvtal és Lendület pályázatok) az egyetemeken működő támogatott kutatócsoportok rendszerének újraépítésére, természetesen a kormányzattal való megállapodás alapján, költségvetési források átcsoportosításával vagy többletforrások bevonásával. A pályázati rendszer az évtizedeken át működő MTA modell gyakorlatától eltérően nem hozna létre kutatóhálózatot az MTA-n belül, hanem kiválósági alapon az egyetemek szakmai bázisán az arra érdemes alapkutatási ötletek megvalósítását támogatná.

## **2. Minőség alapú kutatói értékelési rendszer kidolgozása**

### Helyzetértékelés

A tudomány évszázadok óta működő hitelesítő rendszere világszerte támadás alatt áll, a publikációk mennyiségi abszolutizálása tudománymetriai apokalipszist hozott, intézményessé és iparszerűvé vált a csalás, amit jó szándékkal leleplezni szinte lehetetlen. A tudomány alapja a bizalom, ami erősen megrendült, ennek morális következményeit felmérni szinte lehetetlen. A tudomány művelőinek intézményfüggetlen „minőségbiztosítása” gyakorlatilag megszűnt több egyetem az akadémiával szembeni ellenséges hozzáállása, a MAB háttérbe szorítása, az egyetemi tanárok „belterjes” intézményi kinevezési gyakorlata okán. A tudományos

utánpótlásban a PhD képzés vonzereje erősen visszaesett, az intézmények minőségi kiválasztási lehetősége beszűkült, a PhD képzés sikere finanszírozási (és professzori előrelépési) teljesítménymutatóvá vált, ezért a fokozat megszerzése nem biztos, hogy minden esetben a kutatói minőség indikátora maradt.

#### Javaslat

Az MTA a kutatói életpálya eredményességének objektív és független értékelésére egy olyan minőségalapú értékelési rendszert dolgozna ki, amely kritikusan és tartalmi szempontból is értékeli a kutató által megjelölt kiemelkedő szakmai eredményeket, publikációs tevékenységét és hivatkozásait (tudománymetria) és annak dinamikáját, nemzetközi és hazai szakmai kapcsolatait és elismertségét, pályázati eredményességét, a szakmai közéletben és az utánpótlás-nevelésben betöltött szerepét (iskolateremtés), tudománynépszerűsítő és -kommunikációs szerepléseit. A rendszer alapja – a top egyetemek kiválasztási gyakorlatához hasonlóan – egy kiemelkedő szakmai tekintélyű kutatókból álló zsűri alapos és névvel vállalt, részletesen indokolt szakmai értékelése és döntése. Az értékelési rendszer az MTA minden, intézményen belüli döntésénél mértékadó.

### **3. A kiválóság alapú egyéni ösztönzők rendszerének kiterjesztése**

#### Helyzetértékelés

A kutatói pálya vonzereje teljesen erodálódott, amihez az alacsony bérek, a krónikus alulfinanszírozottság, az állandó pályázati és publikációs kényszer, az adminisztrációs terhek, a karrierút kilátástalansága mellett a tudomány eredményeinek erőteljes hígulása, tekintélyének morzsolódása, a gátlástalan publikációs módszerek (ideértve az MI szabályoz(hat)atlan alkalmazását is) burjánzása is hozzájárul. A kiválóság alapú egyéni ösztönzők rendszere, ami annak idején a Magyar Zoltán Ösztöndíj, Széchenyi Professzori Ösztöndíj formájában a kutatói életpálya teljes ívét szinte varratmentesen lefedte és ezáltal motivációt jelenthetett a legkiválóbb kutatóknak, hiányos. A kiválóság alapú egyéni ösztönzés lehetősége gyakorlatilag a Bolyai Ösztöndíj korhatárával véget ér, így a kutatói életpálya második fele lefedetlen marad. Itt csak a szinte jelképesnek tekinthető díjazással járó MTA doktora cím megszerzése, és egy kisebbség számára az ugyancsak gyorsan inflálódó tiszteletdíjjal járó MTA tagság elérése marad.

### Javaslat

A kiválóság alapú egyéni ösztönzők rendszerének kiegészítése a felsőoktatásban és a kutatóintézetekben foglalkoztatott nem akadémikus szenior kutatók számára motivációs jelleggel, a kutatói életpálya vonzerejének növelése céljából. A pályázat formájában megvalósítandó ösztöndíj rendszer fókuszát a kutatói utánpótlás nevelése, az iskolateremtés és -építés, a produktív hazai és nemzetközi kapcsolatrendszer szélesítése, tudományos monográfiák írása, valamint a tudományos ismeretterjesztés jelentené. Az ösztönzőrendszer bővítéséhez szükséges többletforrásokat a kormányzattal történő megállapodás alapján költségvetési források átcsoportosításával kell megszerezni.

## **4. Az MTA doktori eljárásrend átalakítása**

### Helyzetértékelés

Az MTA doktora cím megszerzésének eljárásrendje idejétmúlt, gyakorlata ellentmondásos és megkérdőjelezhető. A benyújtott doktori pályázat alapján a habitusvizsgálat csak a tudományos osztályok által erősen felvizezett minimum kritériumrendszernek való mennyiségi megfelelés ellenőrzésére irányul, érdemi tartalmi és minőség alapú ellenőrzés nélkül. Nehezen indokolható, ha egy, a habitusvizsgálaton nagy arányban megszavazott jelölt a védésen megbukik, hiszen a végső döntést megalapozó ténybeli információk a kezdetektől rendelkezésre álltak. Emellett a tudományterületi specializáció, valamint az összeférhetlenségi szabályoknak és más formai előírásoknak való megfelelés miatt a bírálók szakmai kompetenciáját egyre nagyobb kompromisszumok árán lehet csak biztosítani.

### Javaslat

Az MTA doktori eljárás integrálása a kutatói életpálya eredményességének értékelési rendszerébe (lásd 2. pont), a pályázó szakmai önéletrajzán, a publikációk és hivatkozások jegyzékén, köztük a jelölt által kiválasztott kiemelt publikációkon és tézisszerűen bemutatott saját eredményein alapuló, egylépcsős bírálóbizottsági értékelés formájában.

## **5. Az MTA köztestület megbecsülésének és aktív szerepvállalásának erősítése**

### Helyzetértékelés

Az MTA köztestülete a hazai tudományos közösség tudományos fokozattal rendelkező kutatóinak többségéből áll, szervezeti léte azonban döntően formális. Az MTA vezetése számára a köztestület – de főleg annak létszáma – gyakran az intézményi legitimációt erősítő hivatkozási alapként szolgál (19 ezer fő), a szélesebb közvélemény számára az MTA-hoz való viszonya értelmezhetetlen, illetve sokszor teljességgel félreértett (lásd az elmúlt év az MTA-t érő sajtótámadásait), számos köztestületi tag számára pedig egyszerűen csak jól hangzó önéletrajzi motívum („az MTA köztestületi tagja”). A köztestületi tagság nem kap kitüntetett figyelmet az MTA részéről, csak az mta.hu-ról vagy a sajtóból tájékozódhat az MTA eseményeiről vagy a hazai tudomány aktuális ügyeiről éppúgy, mint bárki más.

### Javaslat

Az MTA köztestületének újradefiniálása az MTA küldetésének fő szempontjai mentén, mindazon kutatók bevonása és ösztönzése, akik aktív szerepet vállalnak az MTA célkitűzéseinek megvalósításában és azonosulni tudnak az MTA által képviselt értékekkel. Például akik részt vesznek akadémiai bizottságok munkájában, bírálóbizottságokban, az MTA Alumni programban, tudományos ismeretterjesztésben, hogy csak néhány tevékenységi kört említsünk. Más szóval az MTA köztestülete önkéntes értékközösség kellene, hogy legyen, amelynek tagjai a köztestületi adatbázisban nyilatkoznak az MTA küldetésnyilatkozatának elfogadásáról (természetesen a kilépés lehetőségét is nyitva kell hagyni), és vállalnak feladatokat az MTA tevékenységi köréből. A tagság rendszeresen hírlevélben értesülhet a magyar tudománnyal és az MTA-val kapcsolatos hírekről, eseményekről, médiamegjelenésekről, blogon vagy alkalmanként kérdőíves felmérésben kifejtheti véleményét az MTA szervezetével és működésével, a magyar tudománnyal és tudománypolitikával kapcsolatosan.

## **6. Az MTA területi bizottságai megbecsültségének növelése**

### Helyzetértékelés

Az MTA köztestületi tagjainak több mint egyharmadát soraikban tudó területi bizottságok tevékenysége jelentős szerepet tölt be az MTA küldetésének teljesítésében. A tudomány és a helyi társadalom kapcsolatának erősítése, a régió egyetemeivel és oktatási intézményeivel, társadalmi és gazdasági szereplőivel való szoros együttműködés, a tudomány helyi népszerűsítésében, a tudományterületek közötti aktív párbeszéd erősítésében betöltött szerep a területi bizottságokat megkerülhetetlen régiós integrációs központokká teszik. Sajnálatos módon azonban a területi bizottságok szerteágazó feladatainak ellátására, a titkárságok működtetésére, beleértve a felújításra szoruló vidéki székházak fenntartását is, az MTA éves költségvetésében csak módfelett szerény összeg áll rendelkezésre.

### Javaslat

A területi bizottságok hatékonyabb működtetésére, a titkársági munkatársak bérének felzárkóztatására, a vidéki székházak fenntartására az MTA költségvetéséből lényegesen nagyobb összeg elkülönítése, továbbá többletforrások biztosítása a székházak felújítására, az MTA rangjához méltó környezet kialakítására. Emellett az MTA200 programsorozat sikere alapján a területi bizottságok évente egy-egy kiemelt rendezvényének befogadása az MTA székházában az országos láthatóság növelése céljából.

## **7. Az MTA tudományhitelesítő szerepének erősítése**

### Helyzetértékelés

Az infodémia kora a társadalom és a politika szemében napjainkra teljesen leértékelt a tudományt, a tudást a világhálón könnyen megszerezhető, ellenőrizetlen, sőt manipulált információtömeggel azonosította. A közösségi média véleménybuborékjaiban burjánzanak az áltudományok és az összeesküvéselméletek, közöttük a tudomány álláspontja is csak egy vélemény a sok közül. A tudomány évezredek alatt kiérlelt, globális és módfelett sikeresnek bizonyult eszköztára nem trendi, olyan idejétmúlt elemeket tartalmaz, mint a kételkedés, alaposág, tájékozódás, vita, konstruktív kritika, vagy a tévedés jogának fenntartása. A tudomány képviselői közül csak kevesen tudnak a társadalom szélesebb rétegeire érdemben hatni, hiteles információkat közvetíteni, vagy a tudomány álláspontját megvédeni. Ugyanakkor

kifejezetten öröndetes, hogy vannak a közösségi média eszköztárát használó elkötelezett – nem is feltétlenül kutatói pályán levő – „influenserek”, akik több tíz- vagy akár százezer embert is képesek rendszeresen hiteles tudományos-ismeretterjesztő tartalommal megszólítani.

#### Javaslat

A tudomány társadalmasítása területén az MTA-nak nem kell médiakommunikációban más, jóval nagyobb elérésű platformokkal versenyeznie, hanem arra alkalmas saját tartalmak közzététele mellett azokkal együttműködve egyfajta tudományos szűrőként vagy inkább hitelesítőként kell fellépnie. Azt is fel kell vállalnia, hogy rendszerezett, kereshető formában, beharangozóval ajánljon saját felületein válogatást a hazai kutatók (köztestületi tagok) kiemelkedő kutatási eredményeiről szóló írásokból, véleménycikkekből, adott témákban a velük készült interjúkból, podcast- és kerekasztal beszélgetésekről, előadásokról. Ki kell dolgozni azt a mechanizmust és feltételrendszert, amellyel az MTA ezt a feladatot felelősséggel és kellő időbeli dinamikával tudja teljesíteni. További kihívás e hitelesítő szerep tudatosítása a közoktatás szereplői és társadalom felé.

### **8. Új működési modell a nemzet tanácsadója szerepre**

#### Helyzetértékelés

Az MTA küldetése szerint a nemzet tanácsadója. Az is tény ugyanakkor, hogy napjainkban Magyarországon a politika e tanácsadásra egyáltalán nem tart igényt, az MTA és a tudományos közösség részéről nemcsak a kritikát, hanem még tudományos-szakmai kérdések felvetését is kifejezetten zokon veszi. Mindenek ellenére az MTA még mindig a legmagasabb bizalmi indexszel rendelkező intézmény Magyarországon, bár a közbizalom foka – részben a közelmúlt politikai támadásai, de főleg a növekvő tudományellenesség miatt – az utóbbi évtizedben érezhetően csökkent.

#### Javaslat

Minden, a magyar társadalom által fontosnak ítélt témában, akár megosztó vagy kifogásolható politikai döntésekkel kapcsolatban is az MTA-nak határozottan, megalkuvás nélkül és közérthetően meg kell jelenítenie a tudomány álláspontját. Ezt azonban nem különböző szintű állásfoglalások kiadásával kell megtennie, hanem a tudomány bevált módszereinek alkalmazásával. Az adott témáról az MTA székházában nyilvános tudományos



konferenciát kell szerveznie, a média képviselőinek és a döntéshozóknak közvetlen meghívásával, amelyen a tudomány hiteles képviselői közérthető előadásokban, kerekasztal beszélgetésekben mutatják be a tudomány vonatkozó eredményeit, és fejtik ki az adott témával kapcsolatos szakmai véleményüket. Az előadásokról készült felvételeket nyilvánossá kell tenni, és a médiának lehetőséget kell adni, hogy az eseményre minél szélesebb körben hívják fel a társadalom és a döntéshozók figyelmét. A kiemelt témák körét és sorrendjét a tudományos közösség ajánlásai alapján az elnökség határozza meg.

Veszprém, 2026. február 28.

Gelencsér András